

ถนอมดวงตากลูกน้อยตั้งแต่แรกเกิด

อ.พญ.ศนิตรา อนุวัฒนาวิน

ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา

อ.นพ.พิทยา ภมรเวชวรรณ

ภาควิชาจักษุวิทยา

Faculty of Medicine Siriraj Hospital

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

สำหรับทารกแรกเกิด ดวงตาเป็นสิ่งสำคัญที่เชื่อมโยงทารกกับโลกรอบ ๆ ตัว **ความสามารถในการมองเห็นที่ดีคือจุดเริ่มต้นนำไปสู่พัฒนาการที่ดีในด้านต่าง ๆ** เช่น ทำให้การประสานงานของมือและตามีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นพัฒนาการทางสมองของลูก และนำไปสู่การพัฒนาทางด้านกายภาพอื่น ๆ ทั้งการนั่ง คrawl หรือการเดิน

การเรียนรู้ทางการมองเห็นเป็นสัดส่วนสูงถึง 80% เมื่อเทียบกับการเรียนรู้จากทางอื่น เช่น จากการได้ยิน การได้กลิ่น การรับรู้อุณหภูมิ และการสัมผัส ดังนั้น **เด็กที่มีปัญหาในการมองเห็น จะส่งผลให้การเรียนรู้ถูกจำกัด พัฒนาการไม่เท่าที่ควร และจะเป็นสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ในอนาคต** เช่น ขาดความมั่นใจ เป็นเด็กที่มีปมด้อย และมีปัญหาได้

พัฒนาการของระบบการมองเห็นจะเป็นไปอย่างสมบูรณ์ได้นั้น ส่วนประกอบของดวงตาจะต้องสมบูรณ์ทั้งรูปร่างและการทำงาน และจอตาของทารกต้องถูกกระตุ้นด้วยภาพที่คมชัด ดังนั้น **สาเหตุที่ทำให้ภาพที่เข้าสู่จอตาไม่คมชัด** ได้แก่

- **ทารกที่มีภาวะสายตาสั้นผิดปกติ** (ไม่ว่าจะสายตาสั้นมาก ยาวมาก หรือเอียงมาก ก็ทำให้ภาพที่จอตาไม่ชัด)

- **มีภาวะหนังตาดก**

- **ต้อกระจกในทารก หรือแม้แต่กระจกตา (ตาดำ) เป็นฝ้าขาว** ซึ่งเป็นผลจากโรคเยื่อตาอักเสบจากการติดเชื้อหนองใน หรือกระจกตาติดเชื้อ จะทำให้พัฒนาการของระบบการมองเห็นเกิดขึ้นไม่ได้

ทารกที่มีปัญหาดังกล่าว อาจจะมีสาเหตุมาจากการที่ขณะอยู่ในครรภ์ มารดามีความเสี่ยงเหล่านี้

- **การติดเชื้อในครรภ์** เช่น หัดเยอรมัน อีสุกอีใส เชื้อแบคทีเรียซิฟิลิส หรือ เชื้อปรสิส อาจทำให้

ทารกในครรภ์มีความผิดปกติทางตา เช่น ตาอักเสบรุนแรง ต้อกระจก ต้อหิน หรือตาบอดได้

(สำหรับโรคหัดเยอรมันและอีสุกอีใสสามารถป้องกันได้ เพียงคุณแม่ที่ไม่มีภูมิคุ้มกันต้องฉีดวัคซีนป้องกันก่อนคลอดให้ตั้งครรภ์อย่างน้อย 1 เดือนขึ้นไป)

- ตุ่มแอลลอกฮอสลินขณะตั้งครรภ์ อาจทำให้ทารกมีความพิการทางตาได้หลายอย่าง เช่น ตาห่าง หนังตาดก ตาเหล่ สายตาสั้น ขั้วประสาทตาผิดปกติ นอกจากนี้ทารกอาจมีความพิการของใบหน้า น้ำหนักตัวน้อย เจริญเติบโตช้าหรือมีพัฒนาการผิดปกติ

- การรับประทานยาบางชนิด อาจมีผลกระทบต่อการเจริญของตาทารก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าได้รับในช่วง 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญของการพัฒนาอวัยวะของทารก ดังนั้นหากจำเป็นต้องใช้ยาในระหว่างการตั้งครรภ์ ควรปรึกษาแพทย์

- โรคตาที่เกิดจากพันธุกรรมในครอบครัวที่มีประวัติเสี่ยง บางโรคอาจสามารถวินิจฉัยได้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ โดยการตรวจวินิจฉัยก่อนคลอดด้วยวิธีการเจาะตรวจเนื้อรก น้ำคร่ำ หรือเลือดสายสะดือทารก

สัญญาณอันตราย ต้องหมั่นสังเกตลูกน้อย...

- มีน้ำตาไหลเอ่อตลอด มีขี้ตามาก ตาแดง หรือมีการติดเชื้อของตาบ่อย ๆ
- แก้วตา หรือเลนส์ตาขุ่นขาว
- หนังตาบวม หรือขนาดลูกตาใหญ่/เล็กผิดปกติ
- รูม่านตาไม่เท่ากัน
- สีของม่านตาผิดปกติ
- หนังตาดก
- ตาเหล่ ตาเข
- ขอบเอียงหรือหันศีรษะไปด้านใดด้านหนึ่ง

ดังนั้น คุณพ่อคุณแม่ หรือผู้เลี้ยงไม่ควรละเลยสิ่งเหล่านี้ เนื่องจากทารกไม่สามารถสื่อสารหรือพูดคุยได้เหมือนผู้ใหญ่ ความผิดปกติทางตาของทารก สามารถสังเกตได้จากการเลี้ยงดู

ภัยร้ายคุกคามดวงตาน้อย ๆ ของทารกที่พบได้บ่อยเป็นอันดับต้น ๆ คือ “โรคเยื่อตาอักเสบในทารก” เป็นการติดเชื้อที่พบได้บ่อยในช่วงหนึ่งเดือนแรกของชีวิต และอาจเป็นสาเหตุสำคัญของอาการตาบอดในทารกแรกเกิด ทารกที่ติดเชื้อจะมีอาการหนังตาและเยื่อตาบวมแดง และ ขี้ตาเป็นหนอง

สาเหตุของโรค

มักจะเกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรียหรือไวรัส ซึ่งเชื้อก่อโรคที่พบได้บ่อยที่สุดและทำให้เกิดอาการรุนแรงจนทำให้ตาบอด คือ **หนองในและหนองในเทียม** ซึ่งเป็นเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทารกได้รับเชื้อมาจากช่องทางคลอดของมารดาที่ติดเชื้อ

*โดยโรคเยื่อตาอักเสบจากเชื้อหนองในจะมีอาการรุนแรงมากกว่าการติดเชื้อจากหนองในเทียม

วิธีป้องกัน

วิธีป้องกันโรคเยื่อตาอักเสบของทารกได้ดีที่สุด คือ การตรวจคัดกรองโรคหนองในและหนองในเทียมในสตรีตั้งครรภ์ทุกรายและให้การรักษาดังแต่ก่อนคลอด แต่ข้อจำกัดของวิธีนี้ คือ การติดเชื้อหนองในและหนองในเทียมส่วนใหญ่จะไม่แสดงอาการ และการตรวจคัดกรองในสตรีตั้งครรภ์ทุกรายอาจไม่สามารถกระทำได้ จึงทำให้สตรีตั้งครรภ์กลุ่มเสี่ยง เช่น ไม่ได้รับการฝากครรภ์ มีประวัติโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือการใช้สารเสพติด อาจไม่ได้รับการตรวจคัดกรองและไม่ได้รับการรักษาดังแต่ก่อนคลอด นอกจากนี้การตรวจคัดกรอง “**เชื้อหนองในเทียม**” นั้นวิธีการค่อนข้างยุ่งยากและมักจะมีการติดเชื้อซ้ำหลังการรักษาได้บ่อย

ดังนั้นการป้องกันการติดเชื้อโดยการใช้ยาหยอดตาในทารกแรกเกิดทุกราย จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมมากกว่าการตรวจคัดกรองในมารดา เพราะปลอดภัย สะดวก สามารถทำได้ทุกราย ราคาไม่แพง และยังลดอัตราการติดเชื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชื้อหนองในได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หนองในเทียมอาจมีประสิทธิภาพในการป้องกันการติดเชื้อได้ไม่ดีนัก

ยาหยอดตาที่แนะนำให้ใช้ในปัจจุบัน คือ

- 0.5% erythromycin eye ointment
- 1% tetracycline eye ointment
- 1% silver nitrate

ยาหยอดตาทั้ง 3 ชนิดนี้ แพทย์หรือพยาบาล จะเป็นผู้หยอดตาแก่ทารกแรกเกิดทุกรายเพื่อป้องกันการโรคเยื่อตาอักเสบ และให้การรักษาเพิ่มเติมถ้าตรวจพบว่ามารดาหรือทารกมีการติดเชื้อ

ผลข้างเคียงของการใช้ยาหยอดตาที่สำคัญ คือ หนังตาและเยื่อบุตาบวมแดงร้อน โดยทั่วไปเกิดภายใน 24 ชั่วโมงและหายได้เองใน 48 ชั่วโมง แต่ไม่เป็นอันตรายกับดวงตาของทารก

การป้องกันทำได้ 4 วิธี คือ

1. สตรีวัยเจริญพันธุ์ต้องรู้จักป้องกันตนเองจากการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
2. เมื่อรู้ตัวว่าตั้งครรภ์ ควรไปพบแพทย์เพื่อรับการตรวจคัดกรองหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และรับการรักษาดำเนินการติดเชื้อ
3. ทารกเมื่อแรกคลอด ควรได้รับการหยอดตาทันที เพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคเยื่อตาอักเสบ (ในกรณีนี้จะต้องอยู่ภายใต้การดูแลจากแพทย์และพยาบาลผู้ทำคลอด)
4. มารดา-บิดาของทารก ควรสังเกตอาการผิดปกติที่กล่าวไว้ข้างต้น และหากพบว่าเข้าข่ายก็ควรพาทารกมาพบแพทย์เพื่อรับการวินิจฉัยและรักษา

ความเชื่อผิด ๆ ที่ผู้ปกครองมักจะทำ และส่งผลต่อทารก

- การถ่ายภาพโดยเปิดแฟลช ถ้าตาของทารกสัมผัสแสงแฟลชในระยะเวลาสั้น จะมีผลเสียน้อย นอกเสียจากว่าจะเปิดแฟลชถ่ายภาพในระยะใกล้กับตาทารกมากและถ่ายบ่อย ๆ จะทำให้ทารกเสี่ยงต่อการเกิดต้อกระจก จุดรับภาพชัดเร็วกว่าปกติได้
- ถ้าการถ่ายภาพโดยเปิดแฟลชในระยะห่างจากตาทารกพอสมควรและไม่บ่อยมาก ก็จะไม่มีความอันตรายต่อตาทารก)
- หยอดตาทารกด้วยน้ำนมแม่ ในชนบทเชื่อน้ำนมแม่มีความบริสุทธิ์ สามารถรักษาโรคตาได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว น้ำนมแม่ถือเป็นแหล่งอาหารที่ดีของเชื้อโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้านำไปหยอดตาทารกที่เป็นโรคตาแดงติดเชื้อหรือกระจกตาเป็นแผลติดเชื้อ จะยิ่งทำให้โรครุนแรงมากยิ่งขึ้น กระจกตา (ตาดำ) จะขุ่นขาวมากขึ้น และส่งผลต่อการมองเห็นในที่สุด

ดังนั้น ถ้าคุณพ่อคุณแม่พบความผิดปกติของตาทารก ควรนำทารกมาพบจักษุแพทย์เพื่อรับการตรวจรักษาที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสูญเสียการมองเห็นของทารก

พบอาการเหล่านี้ อย่ารีรอ รีบพาทารกไปพบแพทย์ทันที

- เปลือกตาและเยื่อตาบวมแดง
- มีขี้ตาสีเหลือง หรือสีเขียวคล้ายหนอง

(ในกรณีการติดเชื้อหนองใน จะเริ่มแสดงอาการในวันที่ 2-5 หลังคลอด และพบการติดเชื้อได้น้อยมากถ้าหลังคลอดเกิน 10 วัน ส่วนการติดเชื้อหนองในเทียมอาการจะเกิดขึ้นช้ากว่าประมาณ 5-14 วันหลังคลอด)

ดวงตาของทารกเริ่มเจริญขึ้นขณะอายุครรภ์ประมาณ 4 - 5 สัปดาห์ ช่วงอายุครรภ์ 28 สัปดาห์ ทารกสามารถลืมตาและตอบสนองต่อแสงสว่างได้ แต่ความสามารถของการมองเห็นยังคงต้องพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ หลังคลอดจนกระทั่งอายุ 6 - 7 ปี ดังนั้น เราจึงควรให้ความสำคัญต่อสุขภาพตาและการมองเห็นของทารกมากยิ่งขึ้น และเมื่อสงสัยว่าทารกอาจมีการติดเชื้อโรค

เขือดากัเสบ ผู้ปกครองควรรีบพามาพบแพทย์เพื่อรักษา โดยการให้ยาฆ่าเชื้อเพื่อป้องกันอาการ
ตาบอดและการกระจายของเชื้อไปสู่อวัยวะต่างๆของร่างกายค่ะ